

Igényfelmérés a fordítási szokásokról és elvárásokról az angolról magyarra fordított szakszövegek tekintetében

Dróth Júlia

1. Bevezetés

1.1. A felmérés háttere

E tanulmány egy kérdőíves felmérés eredményeit ismerteti. A felmérés egy nagyobb kutatómunka része, melynek célja, hogy értékelési szempontrendszert dolgozzunk ki a Szent István Egyetem szakfordító szaka számára.

Az értékelési kritériumok kidolgozásának egyik előfeltétele az igényfelmérés. Ezt követően tudjuk kialakítani az értékelési kritériumokat a felhasználók igényei, a fordítási kompetenciáról alkotott fogalmunk, illetve az adott tantárgy céljának összehangolásával. Így alapozhatjuk meg értékelési szempontjaink szerkezeti és tartalmi validitását.

A Magyarországon nyelvigényes munkakörökben végzett nyelvi szolgáltatásokról az utóbbi években készült néhány igényfelmérés. Két országos felmérés az általános, illetve szaknyelvi ismeretek fordításon kívüli igényeit is felméri (Major 2000, Teemant & Varga & Heltai 1993), és készült kutatás kimondottan a SZIE szakfordító szakán végzett szakemberek elhelyezkedéséről, munkaterületeiről is (Szomor 2000).

A fenti igényfelmérések adatain kívül néhány speciális információra is szükségünk volt. Tesztelni kívántuk a fordítási kompetenciáról (mint az értékelés tárgyáról) alkotott fogalmunk elemeit, szembeállítva más elképzelések elemeivel.

1.2. A felmérés célja

A felmérés a következő kérdésekre keres választ: (1) Milyen képességekre van szüksége a fordítóknak szakfordítások elkészítéséhez a felhasználók szerint? (2) Egybeesnek-e a felhasználók igényeivel az ágazati szakfordítóképzés és ezen belül a *Bevezetés az angol-magyar fordítástechnikába* című tantárgy céljai? A kérdőív szövegét mellékletként közöljük.

1.3. A kérdőív tartalmi szempontjai

A kérdőív célcsoportjai (populáció)

Egy 1983-ban végzett felmérés szerint a fordítások szakterületei a következő arányban oszlottak meg az EK-n belül: kereskedelmi 35,4%, ipari 21%, tudományos 20%, jogi 9,3%, sajtó 3,5%, audiovizuális 2,1%, oktatás 1,5%, iroda-

lom 0,3%, egyéb 6,9% (Van Slype et al 1983: 49-50, idézi Ulrych 1996: 255). Ebből, illetve a fenti hazai felmérésekből kiindulva állítottuk össze a populációt:

- a) Egyetemi oktató, tudományos kutató (OK)
- b) Minisztériumi, közigazgatási alkalmazott (MK)
- c) Magyar tulajdonban lévő vállalat munkatársa (MV)
- d) Vegyesvállalat munkatársa (VV)
- e) Szakmai folyóirat szerkesztője (SF)
- f) Fordítóiroda alkalmazottja, hivatásos fordító (FI)

A kérdések tartalma:

1. A kitöltő mely csoportot reprezentálja? (1. és 2. kérdés)
2. A forrásnyelvi szöveg típusa, műfaja (3. kérdés)
3. A célnyelvi olvasóközönség és elvárásai (4. kérdés)
4. A fordító képzettsége, kvalitásai (5., 12. és 13. kérdés)
5. Lektor alkalmazása, illetve ennek kapcsolata a minőségi elvárásokkal (6. és 7. kérdés)
6. A célnyelvi szöveg - minőségi elvárások (8. kérdés)
7. A fordító előzetes tájékoztatása a célnyelvi szöveg funkciójáról és a minőségi elvárásokról (9. és 10. kérdés)
8. A díjazás és a minőség kapcsolata (11. kérdés)

1.4. A kérdőív szerkesztési szempontjai

Az instrukciókról

A kérdőív az ún. „önkitöltős” típusba tartozik, ezért fejlécében röviden meghatároztuk a kérdőív tartalmát és célját. A kitöltéshez igyekeztünk egyértelmű instrukciókat adni.

Azt kértük, hogy a válaszadó húzza alá a megfelelő választ. Az adatfeldolgozást (kódolást) megkönnyítette volna, ha a sor végére helyezett kockákba kérjük a megfelelő betűjelet. Ezt a módszert azonban elvetettük, mivel fontos adatokat veszítettünk volna el a későbbi kutatásokhoz. (Az 1. pontban ugyanis a vállalat meghatározásához több attribútumot közöltünk, mivel egy későbbi kutatásunk az egyes vállalat típusok fordítási-fordítottási szokásaival foglalkozik majd.)

Az instrukciók között szerepel, hogy értelemszerűen több válasz is aláhúzható. Ez szintén megnehezíti a kérdőívvel nyert válaszok feldolgozását, de csak így nyerhettünk képet az egyes munkahelyek tevékenységének és elvárásainak változatosságáról.

Felmerült annak a lehetősége, hogy a 8., 12., 13. kérdésnél több válasz aláhúzása esetén rangsorolásra is kérjük a megkérdezetteket (Babbie 1996: 186-7). Ezzel valószínűleg értékes információkhoz juthattunk volna a későbbi kutatásokhoz, a jelenlegi kutatás azonban e nélkül is elérte célját. A fordítások, illetve a fordítók felsorolt kvalitásai közül egyszerre több is megjelenhet egy-egy konkrét esetben, olykor elválaszthatatlanul (például szaknyelvi jártasság, a két nyelv grammatikájának és általános szókincsének magas szintű ismerete stb.).

A kérdéstípusok

Alapvetően zárt kérdéseket alkalmaztunk: a kérdezettnek a megadott válaszlehetőségek közül kellett választania. Az így kapott válaszok könnyebben feldolgozhatók, és gyakran relevánsabb választ generálnak, mint a nyílt kérdések. Hogy esetleges fontos válaszlehetőségek ne maradhassanak ki, ezt a kérdéstípust kiegészítettük az „egyéb, éspedig:” kategóriával.

Azoknál a kérdéseknél, ahol arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezett egyetért-e az adott pontban közölt állítással, az ún. Likert-skálához hasonló megoldást alkalmaztunk (10., 11. kérdés): mindig – gyakran – néha – soha; igen – nem – részben, éspedig:...) (Babbie 1996: 175).

A 8., 12., 13. kérdésekben többféleképpen közelítettük meg a hű fordítás mibenlétét. Ennek oka: a megkérdezettek között szakmabeliek (nyelvészeti képzettséggel is rendelkezők), illetve nem szakmabeliek egyaránt vannak, s ebből adódóan más-más fogalmat alkotnak a fordítási hűség mibenlétéről. A kérdőív reliabilitását és validitását ezzel a módszerrel tudtuk közelíteni egymáshoz (Babbie 1996: 160–1).

A kérdések sorrendje

A 2. kérdésre adott választól függ, hogy a kérdezett releváns választ tud-e adni az 5., 6., 7., 9., 10., 11. kérdésre. Ezért azt kértük, hogy ha a válaszadó a *c*) választ jelöli be, ugorja át a fenti kérdéseket (ún. függő kérdés, Babbie 1996: 184).

Mivel az 5. kérdésre adott válasz befolyásolta volna a 12. és 13. kérdésre adandó választ, nem egymás után tettük fel az 5. és 11., 12. kérdést. (A kérdések sorrendjéről lásd Babbie 1996: 186.)

1.5. A mintavétel és a kérdezés módja

A valószínűségi mintavétel meglehetősen nehéznek tűnt e kutatás elvégzéséhez, mivel bonyolult és költséges lett volna olyan lista összeállítása, mely az összes fordítást alkalmazó munkahelyet és egyént tartalmazza. A mi céljainknak az is megfelel, ha a fordítások felhasználói nagy alapsokaságának csupán egy kisebb részét vizsgáljuk, hiszen így is elegendő mennyiségű adathoz juthatunk. Ezért a nem valószínűségi mintavételi eljárások közül a legmegbízhatóbbat, a szakértői mintavételt választottuk. Törekedtünk arra, hogy a populáció minden eleme kellő mértékben reprezentálva legyen, illetve arra, hogy a részarányuknak megfelelő súllyal szerepeljenek az eredmények megfogalmazásakor.

A kérdőíveket elsősorban egyetemi hallgatók vitték el a megkérdezettekhez, de konferenciákon, állásbörzén is terjesztettük őket. A megkérdezett minden esetben kapcsolatban állt a kérdőív terjesztőjével, így gondoskodtunk arról, hogy valóban csak a releváns válaszadók töltsék ki a kérdőívet, és érdeklődésüket, motivációjukat is felébredzthettük. Ezen az úton néhány hasznos szóbeli információhoz is jutottunk (Babbie 1996: 243).

2. Adatfeldolgozás

2.1. A kérdőívek száma

A kitöltött kérdőívek száma: 82

Ebből feldolgozható mennyiségű információt tartalmazott: 68

2.2. Válaszlehetőségek összevonása

A kitöltött kérdőívek kódolásakor kiderült, hogy a jelenlegi vizsgálat szempontjából néhány válaszlehetőség összevonható.

Az 5. kérdés arra vonatkozik, kivel készítették a fordítást a megkérdezettek. Itt a jelenlegi kutatás szempontjából az a., b. és c. válasz összevonható, mivel mindegyiknek az a tartalma, hogy az illető saját maga fordít. Hogy ennek mi a háttere, az csupán egy későbbi kutatásban lesz érdekes.

A 6. kérdés a lektor alkalmazására vonatkozik. A kódoláskor kiderült, hogy tulajdonképpen két csoportra oszlanak a válaszadók: mindig / gyakran, illetve néha / soha. A kérdőív feldolgozását egyszerűsítettük azzal, hogy e két csoportot tartottuk meg, x. és y. kódokkal.

A 9. és 10. kérdésben a 6. kérdésnél leírtakhoz hasonló okokból szintén összevontuk a válaszkódokat: az *a* és *b* kódokat *x* kóddal, a *c d e* kódokat *y* kóddal helyettesítjük.

A 12. és a 13. kérdésben a kódolás előtt össze akartuk vonni a *d* és *e* válaszokat, de a kódoláskor kiderült, hogy többen választották a szövegtani jegyekre utaló választ, mint gondoltuk. Ezért a feldolgozás idejére *x.* kóddal jelöltük a kérdőívben *d.* betűvel jelölt szempontot.

A kódolás utáni összevonások, illetve betoldások tehát a következők:

$$5. abc = x$$

$$6. ab = x; cd = y$$

$$9. ab = x; cde = y$$

$$10. ab = x; cde = y$$

$$12. x = \text{a két nyelv szövegtani jegyeinek megfelelő ismerete és alkalmazása}$$

$$13. x = \text{a két nyelv szövegtani jegyeinek megfelelő ismerete és alkalmazása}$$

3. Az adatok összegzése témakörök szerint

A dolgozat szempontjából leglényegesebb következtetéseket témakörök szerinti csoportosításban vonjuk le a beérkezett adatokból. Az egyes kérdésekre adott válaszok százalékos feldolgozását terjedelmi okokból nem közöljük.

A kérdőív egyes kérdéseire kapott válaszokat két vagy több kérdés egymáshoz viszonyításával vizsgáljuk meg.

1. táblázat

A kitöltő mely csoportot reprezentálja? (A kérdőív 1. és 2. kérdése)

	Készített	Készít	Olvas
OK 18% ebből	41%	66%	92%
MK 13%	88%	22%	33%
MV 45%	64%	32%	39%
VV 10%	86%	28%	43%
SF 6%	75%	50%	75%
FI 7%	20%	80%	20%

*Vizszintesen: a kérdőív kitöltője az összes válaszadónak hány százaléka
Függőlegesen: az adott csoport hány %-a készített, készít, illetve olvas rendszeresen fordításokat*

Fordítást elsősorban a minisztériumok, közigazgatási szervek, egyesvállalatok, illetve a szakfolyóiratok készíttetnek. Az egyetemi, főiskolai tanszékek munkatársai és a kutatók többnyire az elkészített fordítások fogyasztói, illetve maguk fordítják a szakszövegeket. Viszonylag magas a belső fordítás aránya a magyar tulajdonú vállalatoknál.

2. táblázat

A forrásnyelvi szöveg típusa, műfaja. Milyen típusú szövegeket fordítatnak a megbízók fenti csoportjai? (A kérdőív 1. és 3. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Tudományos cikkek	80%	0%	5%	0%	33%	0%
b) Jogi természetű dokumentumok	40%	25%	20%	0%	0%	100%
c) Gazdasági elemzések, jelentések	0%	62%	40%	0%	33%	0%
d) Szerződések	20%	12%	50%	33%	0%	0%
e) Üzleti levelezés a cég és külföldi partnerei között	0%	25%	40%	0%	0%	0%
f) Kommunikáció a egyesvállalaton belül	0%	0%	5%	33%	0%	0%
g) Műszaki leírások	20%	12%	60%	66%	33%	0%
h) Gazdasági rendezvény prospektusai	0%	12%	1%	16%	0%	0%
i) Termékek használati útmutatója	0%	0%	20%	33%	0%	0%
j) Egyéb	0%	0%	0%	0%	66%	0%

Vizszintesen: a FNY szöveg műfaja

Függőlegesen: a megbízók csoportja (csak a fordításokat készíttetők tekintetében)

A felsőoktatás oktatói, a kutatók kiemelkedő százalékban tudományos cikkeket fordítatnak. A közigazgatási intézmények elsősorban jogi természetű dokumentumokat.

A magyar tulajdonban lévő vállalatok főleg műszaki leírásokat, szerződéseket, gazdasági elemzéseket, jelentéseket, illetve üzleti levelezésüket fordítatják.

A vegyesvállalatok legnagyobb százalékban műszaki leírásokat fordítanak, majd ezt követi kisebb százalékban a belső kommunikáció, szerződések, illetve termékek használati útmutatóinak fordítása.

A szakmai folyóiratok kiemelkedő adata az egyéb kategória, mégpedig újságcikkek, tudományos könyvek fordítása. Ezenkívül többnyire tudományos cikkeket, gazdasági elemzéseket, műszaki leírásokat fordítanak. A hivatásos fordítók (fordítóirodák) 100%-ban a jogi természetű dokumentumok fordítását jelölték meg.

3. táblázat

A célnyelvi olvasóközönség és elvárásai (A kérdőív 4. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Szűk kör, minőség kevésbé fontos	0%	12%	0%	0%	0%	0%
b) Szűk kör, igényes	80%	87%	75%	43%	33%	100%
c) Széles kör, igényes	60%	50%	25%	28%	100%	0%

*Vizszintesen: a megbízók csoportja (csak a fordításokat készítőők) tekintetében
Függőlegesen: a CNY olvasóközönség és elvárásai*

A „szűk kör, mely csak rövid időre használja fel a szöveget, a minőség kevésbé érdekli” kategóriát csupán a közigazgatási szervezetek válaszadói jelölték be, de ők is csupán a legkisebb százalékban a másik két elvárásukhoz, válaszukhoz képest. Ez az olvasóközönség elsősorban a „szűk kör, mely igényes szöveget vár el” csoportba tartozik.

A hivatásos fordítók 100%-ban szűk, igényes kör számára fordítják a dokumentumokat. Rájuk a szélesebb közönség egyáltalán nem jellemző. A szélesebb közönség természetesen a szaklapok szerkesztőségére jellemző 100%-os arányban. Ezt követi a felsőoktatásban oktatók és kutatók ilyen irányú igénye, de ez náluk másodlagos, hiszen ez a megbízói csoport elsősorban a „szűk kör, mely igényes szöveget vár el” olvasóközönséget reprezentálja.

A tapasztalatokhoz képest meglepő eredményt mutat a magyar, illetve egyes tulajdonban lévő vállalatok válasza: előzetes feltevéseink szerint éppen ez a réteg hajlik az idő – pénz – minőség kompromisszumra (lásd Heltai 1999). A válaszadók ezzel szemben egyáltalán nem választották a „szűk kör, mely csak rövid időre használja fel a szöveget, a minőség kevésbé érdekli” válaszlehetőséget.

4.a táblázat

A fordító képzettsége. Milyen képzettségű fordítót alkalmaznak a megbízók egyes csoportjai? (A kérdőív 1. és 5. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
x) Saját maga fordít	66%	22%	45%	57%	50%	80%
d) Szakképzett fordítót alkalmaz	8%	55%	26%	14%	25%	20%
e) A nyelvet és szakmát jól ismerő kollégát kér fel	41%	55%	39%	43%	50%	0%
f) Fordítóirodát kér fel	0%	66%	29%	72%	0%	0%

*Vizszintesen: a megbízók csoportja
Függőlegesen: a fordítók képzettsége*

A szakképzett fordító, illetve fordítóiroda felkérése a legkisebb arányban a felsőoktatás tanárait, kutatóit jellemzi, ők elsősorban saját maguk fordítanak. A közgazgatási szervezetek nagymértékben támaszkodnak a szakképzett fordítók és a fordítóirodák szolgáltatásaira, legkevésbé jellemző rájuk, hogy saját maguk fordítanak. A magyar tulajdonban lévő vállalatok viszonylag szívesen oldják meg belső erőből a fordítást, csak kisebb mértékben jellemző, hogy szakképzett fordítót vagy fordítóirodát kérnek fel.

Alapvetően más a helyzet a vegyesvállalatoknál, ahol elsősorban a fordítóirodák szolgáltatásait veszik igénybe, méghozzá kiemelkedően magas százalékban, s ezt követi a két nyelvet jól ismerő belső munkaerő fordítása (x és e válaszok). A szakmai folyóiratokra nem jellemző, hogy fordítóirodát kérnének fel, sokkal inkább a belső fordítás lehetőségével élnek. Természetesen a hivatásos fordítók, fordítóirodák választották a legnagyobb arányban az x és d kategóriát, hiszen az ő esetükben mindkettő az f „fordítóirodát kér fel” kategóriát jelenti.

4.b táblázat

A fordítótól minimálisan elvárt kvalitások (a kérdőív 12. kérdése) az egyes megbízói csoportok válaszai alapján (A kérdőív 1. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Szakmai tudás az adott témában	66%	44%	61%	42%	50%	60%
b) Szaknyelvi jártasság	75%	55%	58%	57%	75%	60%
c) Magas szintű gr. és ált. szókincs ism.	50%	55%	39%	57%	25%	40%
x) Szövegtani jegyek ismerete, alkalm.	25%	33%	22%	71%	50%	40%
d) Idegenszerűségek nélkül közvetítsen	58%	44%	32%	57%	50%	20%
e) Szótárak, nyelvészek ajánlásai	50%	33%	26%	57%	50%	60%
x.d) Szövegszinten is idegensz. nélkül közv.	58%	66%	48%	86%	75%	40%

*Vízszintesen: a fordítótól minimálisan elvárt kvalitások
Függőlegesen: a megbízók csoportja*

A felsőoktatás oktatói, a kutatók a szaknyelvi jártasságot jelölték meg a legfontosabb minimálisan elvárható tudásnak, ezt követi a szakmai tudás (gazdasági, mezőgazdasági stb.). A harmadik helyen a szövegszinten is idegenszerűségek nélkül közvetítés képessége áll (melybe beépítettük az x kategóriát). Ez a csoport az összes felsorolt kvalitást minimum 50%-os szinten jelölte be, minimális elvárásai tehát egyik kvalitás vonatkozásában sem esnek a közepes alá.

A közgazgatási szervezetek, minisztériumok csoportja már kisebb arányban várja el valamennyi kvalitás meglétét. A legfontosabb a szaknyelvi jártasság, az általános nyelv ismerete, valamint a szövegszinten is idegenszerűségek nélkül közvetítés képessége. A legkevésbé fontos a szótárak, nyelvészek ajánlásainak figyelembevétele.

A magyar tulajdonban lévő vállalatok elvárásai sem érik el a felsőoktatását, kutatását. A legfontosabb számukra a megfelelő szakmai tudás az adott szakterületen, ezt követi a szaknyelvi jártasság. Számukra is a legkevésbé fontos a szótárak, nyelvészek ajánlásainak figyelembevétele.

Nagyon érdekes, hogy a vegyesvállalatok esetében ez a kép gyökeresen megváltozik. Számukra a legfontosabb a szövegszinten is idegenszerúségek nélkül közvetítés képessége, s ha ebből különvesszük a szövegtani jegyek alkalmazásának képességét, ez bizonyul a legfontosabbnak. A többi képességet egyformán, 57%-os súllyal ítélik meg, ez alól csupán a szakmai tudás kivétel, épp az a terület, amely a magyar tulajdonban lévő vállalatoknál a legfontosabb.

A szakmai folyóiratok a vegyesvállalatokhoz hasonlóan fontosnak tartják a szövegszinten is idegenszerúségek nélkül közvetítés képességét, de hasonlóan értékelik a szaknyelvi jártasságot is. Feltűnően alacsonyra értékelik az általános nyelvi képességeket.

A fordítóirodák, hivatásos fordítók szerint a minimális képességek rangsorában a szakmai tudás (gazdasági, jogi stb.), a szaknyelvi jártasság, valamint a szótárak, nyelvészek ajánlása egyformán fontos. Kevésbé fontos a szövegszinten is idegenszerúségek nélkül közvetítés képessége, s viszonylag alacsony arányban választják minimális követelményként az idegenszerúség nélkül közvetítés képességét.

Viszonylag nagy a szórás abban a vonatkozásban, hogy melyik megbízói csoport melyik kvalitást tartja a legkevésbé fontosnak: a szövegszinten is idegenszerúségek nélkül közvetítés képességét (*x, d*) a magyar tulajdonban lévő vállalatok és a fordítóirodák; a szótárak, nyelvészek ajánlásait szintén a magyar tulajdonban lévő vállalatok, valamint a közigazgatási szervek. Ez utóbbi jelenség további vizsgálatot igényel, hiszen épp erről a csoportról feltételezzük leginkább, hogy szüksége van a pontos terminológiára, ami pedig a szakszótárak révén egységesíthető. A magas szintű grammatikai és általános szókincsbeli jártasságot a szakmai folyóiratok tartják a legkevésbé fontos minimálisan várható képességeknek.

4.c táblázat

A fordítótól az oktatás révén elvárt kvalitások (a kérdőív 13. kérdése) az egyes megbízói csoportok válaszai alapján (a kérdőív 1. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Szakmai tudás a témában	75%	33%	61%	71%	50%	60%
b) Szaknyelvi jártasság	92%	44%	65%	71%	75%	60%
c) Magas szintű gr. és ált. szókincs ism.	58%	33%	52%	86%	50%	60%
x) Szövegtani jegyek alkalm.	42%	22%	29%	71%	25%	80%
d) Idegenszerúségek nélkül	50%	33%	32%	71%	75%	60%
e) Szótárak, nyelvészek ajánlásai	58%	55%	39%	86%	50%	60%
x.d) Szövegszinten is idegensz. nélkül közv.	50%	44%	48%	71%	75%	80%

Vizszintesen: a megbízók csoportja

Függőlegesen: a fordítótól az oktatás révén elvárt kvalitások

A 4.b és 4.c táblázatok egybevetésekor első látásra szembetűnik, hogy a megbízók szinte valamennyi csoportja magasabb százalékban várja el az egyes képességek kialakítását a fordítóképzéstől, mint a minimális szintek megjelölésekor. Különösen jellemző ez a fordítóirodák, hivatásos fordítók válaszaire.

A minimális elvárásokhoz képest a felsőoktatás és a kutatók prioritásai az első két helyen nem változtak, bár a százalékos arányok nőttek. A harmadik helyen azonban már nem az idegenszerúségek nélkül közvetítés képessége áll, hanem az általános nyelvi ismeretek és a szótárak, nyelvészek ajánlásai.

A közigazgatási intézmények válaszadói az oktatástól első helyen várják el a szótárak, nyelvészek ajánlásainak figyelembevételét, pedig ezt a kategóriát a minimális elvárások között az utolsó helyen tüntették fel. Ezt követi a szaknyelvi jártasság igénye, és a szöveg szintjén is idegenszerúségek nélkül közvetítés képessége. Ez a csoport jóval alacsonyabb százalékban jelezte elvárásait, mint a többi.

Az elvárások alacsony szintjében a második hely a magyar tulajdonú vállalatoké. Számukra a legfontosabb a szaknyelvi jártasság, ezt követi a szakmai tudás az adott vállalati szakterületen. A legkevésbé fontos az idegenszerúségek nélkül közvetítés, valamint a szótárak, nyelvészek ajánlásai. A kérdésre kapott válaszok összhangban állnak a 12. kérdésre kapott válaszokkal, a minimális elvárásokkal.

A vegyesvállalatok valamennyi képesség kialakítását igen magas százalékban várják el a fordítóképzéstől. A 12. kérdésre adott válaszokhoz képest változnak a prioritások. Első helyre az általános nyelvi ismeretek, valamint a szótárak, nyelvészek ajánlásainak figyelembevétele került. Az összes többi képesség magas százalékban megjelölve egyforma arányban áll.

A szakmai folyóiratok prioritása a minimális elvárásokéhoz képest nem változott: a legfontosabb a szaknyelvi jártasság és a szövegszinten is idegenszerúségek nélkül közvetítés. Az összes többi képesség kialakítását egyforma fontosnak tartják, 50%-kal.

Feltűnő, hogy míg a hivatásos fordítók a minimális képességek között a szövegtani jegyek ismeretét és alkalmazását (x), valamint az idegenszerúségek nélkül közvetítés képességét (d) a legalacsonyabbra értékelik, az oktatás vonatkozásában ezt a két igényt helyezik a legmagasabbra ($x, x.d$). Ez a csoport az összes többi képesség kialakítását is igen magas százalékban, egyforma arányban (60%) jelölte be.

5. táblázat

Milyen kapcsolatban áll a lektor nem alkalmazása a megrendelő minőségi elvárásaival?
(A kérdőív 6. és 7. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
Nem alkalmaz lektort, ebből	75%	88%	61%	57%	50%	40%
a) Nincs különösebb minőségi elvárása	11%	0%	5%	0%	0%	0%
b) Vannak minőségi elvárásai	33%	50%	42%	50%	100%	50%
c) Egyéb	11%	25%	31%	25%	0%	50%
Nem válaszolt erre a kérdésre	55%	25%	26%	25%	0%	0%

Függőlegesen: a megbízók csoportjaiból azok százalékos aránya, akik nem alkalmaznak lektort

Vízszintesen: azt jelenti-e a lektor hiánya, hogy nincsenek különösebb minőségi elvárásai, illetve erre a kérdésre nem válaszolt

A legkevésbé a közigazgatási szervezetek alkalmaznak lektort (ez valószínűleg összefügg azzal, hogy eleve ők fordíttatnak a legnagyobb százalékban fordítóirodával). Ez a csoport teljes mértékben kizárja annak a lehetőségét, hogy a lektor hiánya a minőségi elvárások csökkenését jelentené.

A százalékos arányokat tekintve a felsőoktatás oktatói, a kutatók alkotják a második csoportot, mely nem alkalmaz lektort. Ők már számottevő százalékban (11%) úgy nyilatkoznak, hogy a lektor hiánya azt is jelenti, hogy nincsenek különösebb minőségi elvárásaik.

A „nincsenek különösebb minőségi elvárásai” kategóriát négy esetben 0%, a többi esetben is csupán a válaszadók kis hányada választotta.

Figyelemre méltó, hogy a szaklapok szerkesztői 100%-ban úgy nyilatkoztak, hogy ha nem alkalmaznak lektort (az esetek 50%-ban), az nem jelenti azt, hogy ne lennének minőségi elvárásaik. A vegyesvállalatok és a fordítóirodák 50%-os arányukkal követik ezt a csoportot ezzel a véleménnyel.

Az egyéb indokot (c kategória) a legtöbb esetben a pénzühiánnyal magyarázták a válaszadók, illetve a felelős beosztású válaszadó saját lektorálási tevékenységével indokolta.

A felsőoktatásban oktatók, kutatók csoportjában nagy arányú a „nem választott” kategória. Ez azzal magyarázható, hogy ez a csoport eleve kis arányban készített fordítást, inkább maga fordít, ilyenkor azonban pénz hiányában nem alkalmaz lektort.

6. a táblázat

Tájékoztatja-e a megbízó a fordítót előre a fordítás céljáról, a célnyelvi olvasók elvárásairól?
(A kérdőív 1. és 9. kérdése)

OK		MK		MV		VV		SF		FI	
x	y	x	y	x	y	x	y	x	y	x	y
50%	25%	77%	22%	68%	26%	57%	43%	100%	0%	40%	40%

Függőlegesen: a megbízók csoportjai

Vizszintesen: erről tájékoztatja-e előre a fordítót (mindig/gyakran; néha/soha)

A válaszok szerint a szaklapok szerkesztői mindig tájékoztatják a fordítót a fordítás céljáról, a célnyelvi olvasóközönség elvárásairól. Őket követik a sorban a közigazgatási szervezetek 77%-kal, illetve a magyar tulajdonban lévő vállalatok 68%-kal. A többi csoport a középárányt képviseli.

6.b táblázat

Milyen szintű fordításra van általában szüksége a megbízónak, aki előre tájékoztatni szokta a fordítót a célnyelvi olvasók elvárásairól? (A kérdőív 8. és 9. kérdése).

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Szaknyelv fontos, idegenszerű lehet	16%	14%	24%	0%	0%	0%
b) Szaknyelvben is tévedhet	0%	29%	10%	25%	0%	0%
c) A szó szintjéig hű fordítás	50%	29%	10%	25%	0%	0%
d) Inform.hű, ny.-i hagyományok	33%	86%	66%	75%	75%	100%
e) Csak info. kiszűrése	16%	14%	14%	25%	50%	0%
f) Adaptáció	0%	14%	5%	0%	25%	0%

Vizszintesen: a megbízók csoportjának az a része, amelyikben előre tájékoztatják a fentiekről a fordítót

Függőlegesen: milyen szintű fordításra van általában szüksége a megkérdezettnek

Ennek a táblázatnak az eredményei nagyon érdekes szórást mutatnak. Az idegenszerűséget ebben a megközelítésben már kevésbé tolerálják a válaszadók, mint a 4.b táblázatban a 12. kérdés megválaszolásakor.

A szaknyelvi tévedéseket kissé jobban tolerálják a megbízók, de csupán a közigazgatási szervezetek és a vegyesvállalatok esetében.

Meglepő, hogy a felsőoktatásban dolgozók és a kutatók várják el a szavak szintjéig hű fordítást a legnagyobb mértékben, míg ez a nyelvvvel mint munkaeszközzel dolgozó szerkesztőkre és hivatásos fordítókra 0%-ban jellemző.

A fenti összefüggés épp megfordítva jelentkezik a nyelvi hagyományokat követő, ugyanakkor az információt is hűen tolmácsoló fordítások megítélésben. Ezt a választ a hivatásos fordítók csoportja 100%-os arányban választotta, míg a felsőoktatás oktatói, a kutatók feltűnően kis százalékban várják el ezt a szintet a fordítótól. A többi kategória viszont meglehetősen magas százalékban elvárja.

Az információ kiszűrésének igénye elsősorban a szaklapokra jellemző, míg a fordítóirodák feladataira egyáltalán nem.

Az adaptáció szintén elsősorban a szaklapok szerkesztőségében adódó feladat. A vegyesvállalatok és a fordítóirodák elvárásai között ez egyáltalán nem szerepel, s meglepő, hogy ez az igény a felsőoktatás oktatóinál, kutatóinál sem jelentkezik. Ez utóbbit valószínűleg ismét az indokolja, hogy ez a csoport ezt a feladatot maga látja el, erre a feladatra fordítót ritkán alkalmaz.

Érdekes megnézni, vajon hogyan módosulnak a fenti adatok azoknak a megbízóknak a körében, akik nem tájékoztatják előre a fordítót a fordítás szükséges szintjéről.

6. c táblázat

Milyen szintű fordításra van általában szüksége a megbízónak, aki nem szokta előre tájékoztatni a fordítót a célnyelvi olvasók elvárásairól? (A kérdőív 8. és 9. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
a) Szaknyelv fontos, idegenszerű lehet	0%	0%	50%	66%	0%	0%
b) Szaknyelvben is tévedhet	0%	0%	12%	0%	0%	0%
c) A szó szintjéig hű fordítás	66%	0%	0%	33%	0%	0%
d) Inform.hű, ny.-i hagyományok	33%	100%	50%	33%	0%	100%
e) Csak info. kiszűrése	0%	0%	0%	0%	0%	0%
f) Adaptáció	0%	0%	12%	0%	0%	0%

Vízszintesen: a megbízók csoportjának abban a részében, amelyikben nem tájékoztatják előre az elvárásokról a fordítót

Függőlegesen: milyen szintű fordításra van általában szüksége a megkérdezettnek

Az idegenszerűséget az előzetes utasítást nem adó magyar és vegyesvállalatok sokkal nagyobb mértékben tolerálják, mint azok a válaszadók, akik adnak előzetes tájékoztatást. A többi csoport viszont egyáltalán nem választja ezt a kategóriát.

A szaknyelvi tévedéseket sokkal kevésbé tolerálja ez a megbízói kör: csupán a magyar tulajdonban lévő vállalatok választották ezt a lehetőséget, de ők is csak kis százalékban.

Ebben az esetben is a felsőoktatásban dolgozók és a kutatók várják el a szak szintjéig hű fordítást a legnagyobb mértékben, de ebben a relációban megjelennek a vegyesvállalatok is, meglehetősen magas százalékban.

Itt is épp megfordítva jelentkezik a fenti összefüggés a nyelvi hagyományokat követő, ugyanakkor az információt is hűen tolmácsoló fordítások megítélésében: ezt a választ a hivatásos fordítók csoportja ismét 100%-os arányban választotta. Ugyanilyen aránnyal csatlakoztak hozzájuk a közigazgatási szervezetek is, valamint a magyar tulajdonban lévő vállalatok, 50%-kal. A felsőoktatás oktatói, a kutatók, valamint a vegyesvállalatok viszont jóval kisebb százalékban várják el ezt a fordítási szintet a fordítóktól.

Úgy tűnik, a megkérdezettek körében nem volt olyan csoport, melynek csupán az információ kiszűrésére lenne szüksége. Ebben a tekintetben felül kell bírálunk a 6.b pontban tett megállapításunkat. Ennek a jelenségnek nincs köze ahhoz, hogy a megbízó ad-e előzetes tájékoztatást a fordítás elvárt szintjéről vagy sem.

A felmérés szerint az adaptáció szintű közvetítést csupán a magyar tulajdonban lévő vállalatok várják el megfelelő előzetes tájékoztatás nélkül.

7. táblázat

Tájékoztatják-e előre a megbízók a fordítót minőségi elvárásairól, esetleges kompromisszumkésztségükről? (A kérdőív 10. kérdése)

	OK	MK	MV	VV	SF	FI
x)	50%	88%	61%	71%	100%	60%
y)	25%	11%	26%	28%	0%	20%

Függőlegesen: a megbízók csoportja

Vizszintesen: tájékoztatják-e a fordítót (mindig/gyakran; néha/soha)

A táblázat szerint leggyakrabban a szakmai folyóiratok szerkesztői tájékoztatják előre a fordítót a minőségi elvárásokról. (Ez az adat egybevághat a 6. a táblázat adataival.) Ezt a csoportot követik a közigazgatási intézmények, majd a vegyesvállalatok. A többi megbízói csoportban is meglehetősen magas ez az arány.

8. táblázat

Van-e kapcsolat a díjazás és a minőségi elvárások, esetleges kompromisszumok között? (A kérdőív 11. kérdése)

	OK		MK		MV		VV		SF		FI	
	2.a	2.b	2.a	2.b	2.a	2.b	2.a	2.b	2.a	2.b	2.a	2.b
a) van	20%	25%	12%	0%	10%	0%	0%	0%	66%	50%	0%	25%
b) nincs	80%	62%	75%	100%	80%	60%	33%	50%	33%	50%	100%	25%
c) egyéb	0%	0%	0%	0%	0%	10%	33%	0%	33%	0%	0%	25%

Függőlegesen: a megbízók csoportja: fordítató vagy fordító-e a válaszadó

Vizszintesen: van-e kapcsolat a válaszadó szerint a díjazás és a minőségi elvárások között

Ezt a kérdést a fordítást készíttető és készítő körében vizsgáljuk meg, a fordítások olvasói kimaradnak a vizsgálati körből.

A táblázatból kiderül, hogy a legtöbb megrendelői csoport véleménye szerint nincs kapcsolat a díjazás és a minőségi elvárások között. Ez alól igen nagy arányú eltéréssel kivétel a szakmai folyóiratok szerkesztősége, ahol mind a fordítatók, mind a fordítók 66%-os, illetve 50%-os arányban úgy vélik, hogy van kapcsolat a díjazás és a minőségi elvárások között.

Érdekes különbség tapasztalható a fordítóirodák válaszaiban: a fordítást készíttető munkatársak véleménye szerint egyáltalán nincs kapcsolat a díjazás és a fordítás minősége között, míg a megkérdezett hivatásos fordítók 25%-a ezt nem így gondolja.

Figyelemre méltó, hogy a közigazgatási szervek fordítást készíttető munkatársai 25%-ban szintén úgy vélik, van kapcsolat a díjazás és a minőségi elvárások között, míg ugyanebben a csoportban a fordítók érzik úgy, hogy nincs.

A legszigorúbban a vegyesvállalatok zárkoznak el az elől a gondolat elől, hogy a díjazás és a minőségi elvárások között kapcsolat lehet (0%–0%). Ez a

csoport adta azonban a legtöbb „egyéb” választ, mégpedig igen változatos megjegyzésekkel. Például: „a minőség elsődleges”, „inkább többet fizetünk, de jó legyen”, „ár és minőség egyaránt fontos”, „a minőséget illik megfizetni”, „sokszor elég a nyersfordítás”.

4. Összegző válasz a bevezetésben feltett kérdésekre

A felmérésben a következő kérdésre kerestük választ a felhasználóktól, hallgatóink esetleges későbbi megbízóitól: (1) Milyen képességekre van szüksége a fordítóknak szakfordítások elkészítéséhez a felhasználók szerint? (2) Egybeesnek-e a felhasználók igényeivel az ágazati szakfordítóképzés céljai?

4.1. Következtetések a képességekre nézve

A válaszadók átlagosan 10%-kal magasabbra értékelik a szakismeretet (kereskedelem, jog stb.) és a szaknyelvi tudást, mint a kifejezetten fordítói kvalitásokat. Mégis, a célnyelvi szöveg minőségi elvárásainál 46%-kal minden egyéb válasznál magasabbra értékelték az információ szempontjából hű, ugyanakkor a magyar nyelv szabályainak és hagyományainak megfelelő fordítást.

Jellemző adat, hogy a döntő többség nem bíz meg hivatásos fordítót vagy fordítóirodát, hanem saját maga fordít, illetve a nyelvet és a szakmát jól ismerő munkatársat kér fel a fordításra.

Tekintettel a „Bevezetés az angol-magyar fordítástechnikába” című tantárgy tartalmára, a témakörök szerinti elemzés táblázataiból kiemeljük a nyelvi megvalósításra vonatkozó adatokat:

A 3. táblázatból az derül ki, hogy egy kivételével valamennyi csoport kizárólag igényes célnyelvi szöveget vár el.

A szövegszinten is idegenszerűségek nélkül közvetítés képességét a megkérdezettek több csoportja a legfontosabb, minimális szinten elvárt képességek közé sorolta: a közigazgatási szervezetek, a vegyesvállalatok, valamint a szakmai folyóiratok. Ez a követelmény a felsőoktatás oktatói, a kutatók szemében is a harmadik legfontosabb (4.b táblázat).

A különböző szaktudományok oktatásával foglalkozó főiskolák, egyetemek oktatói és a kutatók a fordítóképzéstől leginkább a szaknyelv oktatását várják el. Csatlakozik hozzájuk a magyar tulajdonban lévő vállalatok csoportja is. A nyelvészethez közelálló két csoport, a szakfolyóiratok szerkesztői, valamint a hivatásos fordítók azonban a szövegszinten is idegenszerűségek nélkül közvetítés képességét sorolták az első helyre. A közigazgatási szervezetek, illetve a vegyesvállalatok pedig a szótárak, nyelvészek ajánlásainak megfelelő fordítást tartják a leglényegesebbnek (4.c táblázat).

Arra a kérdésre, hogy milyen szintű fordítást várnak el a megkérdezettek, két relációban vizsgáltuk a válaszokat: azok vonatkozásában, akik előre tájékoztatják a fordítót a fordítás céljáról, az olvasók igényeiről (6.b táblázat), és azok vonatkozásában, akik ezt nem teszik (6.c táblázat).

Azok a fordítatók, akik előre tájékoztatják a fentiekről a fordítót, egyetlen csoport kivételével kiemelkedő százalékos aránnyal a *d* kategóriát jelölték meg: az információ szempontjából hű, ugyanakkor a magyar nyelv szabályainak és szövegalkotási hagyományainak is megfelelő fordítást várnak el. Ez megfelel az összesítésben látott adatnak, s alátámasztja a nyelvi megvalósításra koncentráló fordítástechnika oktatását.

Azon csoportok közül, melyek a fordítás céljáról, az olvasóközönség igényeiről nem tájékoztatják előre a fordítót, három szintén a *d* kategóriát tartotta a legfontosabbnak (az információ szempontjából hű, ugyanakkor a magyar nyelv szabályainak és szövegalkotási hagyományainak is megfelelő fordítást). Itt azonban már olyan csoport is volt (vegyesvállalatok), amely a szaknyelv fontosságát tartja a leglényegesebbnek, s egy (magyar tulajdonú vállalatok), mely a szaknyelvet ugyanolyan lényegesnek tartja, mint a *d* kategóriát.

Két igényes csoport: a közigazgatási szervezetek és a vegyesvállalatok válaszadói előnyben részesítik a fordítóirodákat a többi válaszlehetőséghez képest. Ha figyelembe vesszük az első csoport egyre növekvő fordítási igényeit (EU csatlakozás), illetve a második egyre növekvő jelenlétét a magyar gazdasági életben, ez az adat a szakképzett fordítók szükségessége mellett szól (4.a táblázat).

Természetesen kiemelhetnénk sok olyan adatot is, mely a szaknyelv oktatása mellett szól. Ezek az adatok felhívják figyelmünket arra, hogy a szakfordítóképzés egyik leglényegesebb eleme a szaknyelvvoktatás.

Van olyan kérdés, ahol a lehetséges válaszok közül az adott szakterület ismeretét jelölték be a legtöbben. A minimálisan elvárt fordítói képességek közül a magyar tulajdonban lévő vállalatok a szakmai tudást tartják a legfontosabbnak, de a három legfontosabb között említik a fordítóirodák és a felsőoktatás oktatói, kutatói is (4.b. táblázat). Ha figyelembe vesszük ugyanennek a táblázatnak a fordítóképzést alátámasztó adatait is, a szakterület ismeretének igénye a szakfordító szakok létét igazolja: a szakfordítóknak a válaszadók szerint legalább olyan jól kell ismerniük az adott szakterületet, mint a fordítás technikáját.

4.2. Következtetések az ágazati szakfordítóképzésre és tantárgyunk céljaira nézve

A felmérést érdemes lenne sokkal szélesebb körben, valószínűségi mintavétel alapján is elvégezni. A jelenlegi kutatás betöltheti a próbakutatás szerepét e nagyobb mértékű felmérés előkészítésében. Leszűrhető belőle, mely kérdésekre érdemes újból rákérdezni, s melyek azok, amelyeket egy nagyobb volumenű kutatásban az adott kutatás szempontjai szerint figyelmen kívül lehet hagyni.

Annyi azonban kiderül ebből a viszonylag kis populációt érintő felmérésből is, hogy olykor valóban szükség van minimális fordításra (Heltai 1999), az oktatás iránti elvárások azonban maximálisak. A szakfordítóképzésnek a felhasználók igényei szerint tartalmaznia kell a következő képességeket:

- A célnyelvi szöveg beillesztése a célnyelv rendszerébe a szöveg, a grammatika, a lexika és a felszíni elemek szintjén;

- Magas szintű szaknyelvi ismeretek;
- Kielégítő jártasság az adott szakterületen;
- Az információ „hű” közvetítése.

Ezek a képességek együtt a legideálisabb módon és mértékben az ágazati szakfordítóképzésben sajtúíthatók el. Ez teszi valóban korszerűvé ezt a képzési formát.

A felmérés alátámasztotta a „Bevezetés az angol–magyar fordítástechnikába” című tantárgy fő törekvéseit: az idegenszerűségek kiszűrése a fordításból, a célnyelvi szöveg beillesztése a célnyelvi hagyományok rendszerébe a szöveg, a grammatika, a lexika és a felszíni elemek szintjén a legfontosabb elvárások közé tartozik.

Irodalom

- Babbie, E. 1996. *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest: Balassi Kiadó.
- Heltai P. 1999. Minimális fordítás. *Fordítástudomány* 1. évf. 2. sz. 22–32.
- Major É. 2000. Milyenfajta angol nyelvtudásra van szükség a nyelvigenyes munkakörökben? Vizsgálat a munkaadók elvárásainak felmérésére. *Modern Nyelvoktatás*. VI. évfolyam 1. sz. 33–49.
- Szomor E. 2000. Felmérés a Szent István Egyetem angol–magyar szakfordítóképzéséről az 1996, 1997, és 1998-ban végzettek körében. In: Dróth, J. (ed.) 2000. *Szaknyelv és szakfordítás*. Tanulmányok a SZIE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból 1999–2000. Gödöllő: SZIE GTK. 8–17.
- Teemant, A. & Varga Zs. & Heltai P. 1993. *Hungary's Nationwide Needs Analysis of Vocationally-oriented Foreign Language Learning: Student, Teacher, and Business Community Perspectives*. Budapest: Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium, United States Information Agency, Council of Europe Modern Languages Project Group.
- Ulrych, M. 1996. Real-world criteria in translation pedagogy. In: Dollerup, C. & Appel, V. (eds.) 1996. *Teaching Translation & Interpreting*. Vol. 3. Amsterdam: Benjamins. 251–259.
- Van Slype, G. & J.F. Guinetet & F. Seitz & E. Benejam. 1983. *Better Translation for Better Communication*. Oxford: Pergamon Press. 49–50.

Melléklet**KÉRDŐÍV**

A fordítási szokásokról és a minőségi elvárásokról
(angolról magyarra fordított szakszövegek tekintetében)

A kérdőív célja: a Szent István Egyetem szakfordító szakának igényfelmérése, az oktatás anyagának és az értékelés szempontjainak további alakításához.

Kérjük, húzza alá a megfelelő választ! A felsorolt válaszlehetőségek közül többet is aláhúzhat, ha indokoltnak tartja.

1. A kérdőív kitöltője:

- a) főiskolai / egyetemi tanszék tanára, oktatója; tudományos kutató
- b) minisztérium / közigazgatási szerv munkatársa
- c) magyar tulajdonban lévő pénzügyi / gazdasági / kereskedelmi / ipari / mezőgazdasági Kft. / nagyvállalat vezetője / munkatársa
- d) részben külföldi tulajdonban lévő pénzügyi / gazdasági / kereskedelmi / ipari / mezőgazdasági Kft. / nagyvállalat vezetője / munkatársa
- e) szakmai folyóirat szerkesztője
- f) fordítóiroda vezetője / munkatársa / hivatásos fordító

2. Rendszeresen

- a) készített b) készít c) olvas szakfordításokat.

Kérjük, ha a 2. kérdésnél csak a c választ jelölte be, ugorja át az 5., 6., 7., 9., 10., 11. kérdést!

3. Milyen típusú szakszövegekre vonatkozik fenti kijelentése?

- a) Tudományos cikkek
- b) Jogi természetű dokumentumok
- c) Gazdasági elemzések, jelentések
- d) Szerződések
- e) Üzleti levelezés magyar cég és külföldi partnere között
- f) Belső kommunikáció egy Magyarországon működő külföldi érdekeltségű vállalatban belül
- g) Műszaki leírások
- h) Gazdasági rendezvények prospektusai
- i) Termékek használati útmutatója
- j) Egyéb:

4. A fordítás olvasói:

- a) szűk kör, amely csak rövid időre használja fel a szöveget, a minőség kevésbé érdeklő
- b) szűk kör, amely igényes szöveget vár el (pl. üzletfelek, szakmai hatóságok)
- c) szélesebb közönség, nyomtatásban is megjelenő írás

5. Milyen képzettségű fordítóval dolgoztat leggyakrabban?

- a) Saját maga fordít, mert fordítói képesítéssel rendelkezik
- b) Saját maga fordít, mert ismeri a szakmát és a szaknyelvet
- c) Saját maga fordít, mert jól ismeri az adott idegen nyelvet
- d) Szakképzett szakfordítót alkalmaz
- e) A két nyelvet és a szakmát jól ismerő embert (esetleg saját munkatársát) kéri fel a fordításra
- f) Fordítóirodát kér fel

6. Alkalmaz-e lektort?

- a) Mindig
- b) Gyakran
- c) Néha
- d) Soha

Kérjük, ha a 6. kérdésnél az a választ jelölte be, ugorja át a 7. kérdést!

7. Amennyiben nem alkalmaz lektort, ez azt jelenti-e, hogy nincsenek különbözőbb minőségi elvárásai?

- a) Igen
- b) Nem
- c) Egyéb:

8. Milyen szintű szakfordításra van általában szüksége?

- a) Az adott szaknyelv szempontjából megfelelő szövegekre, de a szöveg idegenszerűségét tolerálja
- b) A szaknyelvben is tévedhet a fordító, hiszen ön azt szakmai tudása alapján korrigálni tudja
- c) Minden szempontból a forrásnyelvi szöveg „tükrözését”, a szavak szintjéig hű fordítását várja
- d) Az információ szempontjából hű, ugyanakkor a magyar nyelv szabályainak és szövegalkotási hagyományainak is megfelelő fordítást vár
- e) Csak a forrásnyelvi szöveg tartalma érdekli, összefoglalásra, az információ kiszűrésére van szüksége
- f) Egy adott szempont alapján a forrásnyelvi szöveg átdolgozására, alkalmazására van szüksége magyar nyelven, ezt várja el a fordítótól

9. Ad-e utasítást a fordítónak a fordítás céljáról, megjelenési helyéről, idejéről, a várható célnyelvi olvasók elvárásairól?

- a) Mindig
- b) Gyakran
- c) Néha
- d) Soha

10. Tájékoztatja-e előre a fordítót az ön minőségi elvárásairól? (Például arról, hogy a gazdaságosság érdekében megelégszik egy minimális szinten elfogadható fordítással, vagy ellenkezőleg: a legjobb minőséget kívánja minden szempontból, esetleg bizonyos kiemelt szempontokból.)

- a) Mindig
- b) Gyakran
- c) Néha
- d) Soha

11. Egyetért-e azzal, hogy az alacsony díjazást a fordító úgy értelmezze, hogy nem várnak tőle minden igényt kielégítő fordítást?

- a) Igen
 - b) Nem
 - c) Részben,
- mégpedig:

12. Ön szerint a gyakorlatban melyek a fordító még elégséges, a minimálisan elfogadható fordításhoz elegendő kvalitásai?
- a) Kielégítő szakmai tudás az adott témában (pl. gazdaság, informatika, kereskedelem, jog)
 - b) Szaknyelvi jártasság
 - c) A két nyelv grammatikájának és általános szókincsének magas szintű ismerete
 - d) A két nyelv szövegtani jegyeinek megfelelő ismerete és alkalmazása
 - e) Legyen képes arra, hogy a Magyarországra áramló angol nyelvű információt idegenszerűségek nélkül közvetítse magyarul
 - f) Legyen igénye arra, hogy a fordított szöveg szókincsét a meglévő szakszótárak és helyesírási szótárak alapján, általában a nyelvészek ajánlásainak megfelelően kezelje (idegen szavak kölcsönzése, megfelelő fordítása)
13. A fentiek közül melyek azok a kvalitások, melyeket a szakfordító-képzésnek Ön szerint ki kell alakítania a leendő fordítóknak, akkor is, ha azokat nem kell minden megbízás alkalmával kamatoztatniuk?
- a) Kielégítő szakmai tudás az adott témában (pl. gazdaság, informatika, kereskedelem, jog)
 - b) Szaknyelvi jártasság
 - c) A két nyelv grammatikájának és általános szókincsének magas szintű ismerete
 - d) A két nyelv szövegtani jegyeinek megfelelő ismerete és alkalmazása
 - e) Legyen képes arra, hogy a Magyarországra áramló angol nyelvű információt idegenszerűségek nélkül közvetítse magyarul
 - f) Legyen igénye arra, hogy a fordított szöveg szókincsét a meglévő szakszótárak és helyesírási szótárak alapján, általában a nyelvészek ajánlásainak megfelelően kezelje (idegen szavak kölcsönzése, megfelelő fordítása)

Definíciók:

Szakfordító szak: A SZIE 4 éves párhuzamos nappali képzése, mely angol-magyar szakfordítói oklevelet ad. (Heti 8 óra, gyakorlati és a gyakorlatba épített elméleti képzés.)

Az oktatás anyaga: I. év: nyelvi képzés, összehasonlító nyelvtani tanulmányok; II. és III. év: fordítástechnika (mindkét irányban), szaknyelv, országismeret; IV. év: szakfordítás mindkét irányban, szaknyelv.

Értékelési szempontok: A fordítás oktatása folyamán, illetve a fordítás oktatása végén, a záróvizsga és a képesítő fordítás értékelésére alkalmazható értékelési szempontjai. Nem gondolunk itt a nyelvtudás mérését szolgáló (nyelvvizsga jellegű) fordítások értékelésére.

Angolról magyarra fordított szakszövegek – szakfordítások: A szakfordításokat általában négy csoportba soroljuk: gazdasági, társadalomtudományi, természettudományi és műszaki területre. A Szent István Egyetemen mind a négy terület megtalálható, mivel az egyetem tizenegy karán folyó képzés valamenynyit ágaazatot lefed.